

הרמב"פ בפיהמ"ש לע"ז (יא.) שכתב, "אמרו מהו לילך לשם שישים אותה דרך לילך משם לזולתה לפי שאסור ליכנס לעיר שיש בה עבודת כוכבים כל שכן לדור בה וכו' ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה שיהיה להם בה בית תיפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלא ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכל שכן לדור בה, אבל אנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים וכו' ואם העיר דינה כן קל וחומר בית עבודת כוכבים עצמו שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכל שכן ליכנס בו". וע"ש המ"מ שהביא. ועוד כתב שאין מקום להתיר משום איבה, ולענין דברים אחרים שהתירו חז"ל משום איבה, כתב "שרוב מה שהתירו הפו' משום איבה אין להתיר בזה"ז דדוקא בזמניהם שהיו הגוים עושים עלילות ברשע יש לחוש שיעשו איזה עלילה משא"כ בזה"ז שיש חופש ודרור ואין אדם יכול לעשות לחבירו שום דבר בלא דין ומשפט". וע"ע בשו"ת צית אליעזר (חי"ד סי' צ"א). וע"ע במאמרו של הגרי"ד בלייך בחוברת טראדיש"ן (קיץ תשע"א) כרך מ"ד חוברת ב' פ"ד-ק"א) שהביא כמה מקרים בודדים במשך הדורות מרבנים שנכנסו לכנסיות ודחה חשיבותם להלכה.

(קטו.) **הצלה מפני הדליקה.** מצינו בפירקין שהקילו להציל מן הדליקה כתבי קודש ומזון ג' סעודות ובגדים אבל שאר דברים לא התירו. וכתב רש"י (קטו. ד"ה מצילין) על המשנה בריש פירקין, "טירחא בעלמא הוא דשרי בה וחסרון עירוב". ומשמע דזהו מה שהתירו דוקא להצלת כתבי קדש ולא לשאר דברים. וכן ע"י בתוס' רי"ד שכתב (קטו.), "אבל בשבת לא טרחינן לאצול"י כיון דלא ניתן לכתוב". וכן כתב לגבי מצילין התיק עם הספר (ק"ז.), "ואין כאן אלא טלטול דטרחא בעלמא וכיון דלא טרח טירחא יתירה אלא אגב דמציל הספר מציל תיקו עמו שרי". וכן כתב המאירי (ריש פירקין ד"ה אמר), "שמאחר שאין כאן אלא חסרון עירוב וטירחא בעלמא הקלו בה להצלת כתבי הקדש". וכן לקמן (קכ.). ד"ה מצילין), אסור להציל כלים בתוך טלית "מפני שזה טורח ודרך חול".

[ולענין טירחא בכלליות מצינו לענין יו"ט דתנן (קכח:) אין מילדין את הבהמה ביו"ט. ופירש"י דאיכא טירחא יתירא. וחולק עליו הרשב"א דאסור "משום חילול דאורי". ולענין שבת ע"י בחי' הר"ן (ק"ג.) "מקפלין את הכלים וכו'. פ"י נותנין בגדים בין

(קטו.) **כניסה לכנסייה לעת הצורך.** איתא בגמ' אמר ר' טרפון אקפח את בני שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן שאפילו אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית עבודה זרה ואין נכנס לבתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין, ע"כ. ופסק השו"ע (סי' קנ"ז ס"ג), "מי שנתחייב מיתה מותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו". וזה ע"פ שו"ת הרא"ש (כלל י"ט סי' י"ז) שהסביר דאין זה דומה להתרפא בעצי אשרה שאסור מטעם י הרג ואל יעבור דהתם "סבור הישראל שיש ממשות בעבודת כוכבים ואתי לממשך בתרה כיון שהרפואה תלויה בעצי אשרה ולא משום שנהנה מעבודת כוכבים". ועוד, דרק אסרו להתרפאות מעצי אשרה הנעבדת, אבל בית שמכניסין לתוכה ע"ז אינו נקרא ע"ז. וכן פסק הר"ן (ע"ז ג: בדפי הרי"ף ד"ה גמ'), "מיהו עיר שיש בה עבודת כוכבים דאסרי לילך שם מפני שנראה כהולך לעבוד עבודת כוכבים מסתברא דהיכא דאיכא סכנת נפש מותר שאם למדנו בנראה כעובד דאפילו במקום סכנה אסור בנראה כהולך לעבוד לא למדנו". וע"י בדרכי תשובה (ס' קנ"ז ס"ק ס"ו) שהביא בשם ספר תוספת ירושלים דדברי הרא"ש איירי דוקא במקום סכנה אבל באל"ה אפ"י מתירא מפני הלסטים או מפני רוח רעה אסור.

אך יש ראשונים החולקים על שו"ת הרא"ש בזה דאף במקום פקוח נפש אסור ליכנס לבית ע"ז. ע"י בטור (סי' קמ"ט) שהביא מהרשב"א (בב"י ציין מקור לדברי הרשב"א באורחות חיים), "ומשום הך טעמא דחשדא אפילו ישראל הדר בעיר שיש בה אליל אסור לילך לרחוב שאליל שם אם אין אותו רחוב פתוח לשווקים אחרים דנראה כהולך שם כדי לעובדה וכל שכן שאסור ליכנס לעולם לחצר אליל ואפ"י לדבר עם אחד מהם ואפשר אפילו על עסקי רבים ואפילו על פקוח נפש אסור ליכנס שם". וכן בריטב"א (ע"ז יא: ד"ה מתני' כתב דאסור ליכנס לבית ע"ז אפ"י במקום סכנה דהוי אבוזרייהו דע"ז ואסור משום חשד) (ושוב הביא יש מפרשים דאסור משום כבוד ע"ז ורוב עם אף בלא בדליכא טעם חשד).

וע"י בשו"ת יביע אומר (ח"ב יו"ד סי' י"א) שנשאל ע"י הרב הראשי מטעם (בקהיר) אם מותר ליכנס לכנסייה לטקס עבור קונסול נכרי שמת. והוכיח דאסור לכו"ע, דאף הרא"ש לא התיר אלא לצורך פקוח נפש ממש. במקור האיסור ציין לדברי

שני לוחות עץ ובהם נקבים ובהם עצים שבהן כמין חריץ וכשהבגדים בתוך הלוחות מהדק אותן ע"י אותן עצים והם מתייפין וקמ"ל דליכא טירחא יתירא". וכן ע"י בחי' הר"ן ריש פרק מפנין (קכו): בענין היתר ד' וה' קופות, "אבל אם הוצרך למקומו לצורך עצמו לא משום דטלטול דארבע וחמש קופות הוי טירחא יתירא ומיחזי כעובדין דחול". וע' בתוס' (מב: ד"ה הצלה) דא היתירו טלטול במקום טירחא.

ולכאורה יש לעמוד על כוונת רש"י דהרי תנן לקמן (ק"ז): מצילין מזון ב' סעודות. ואיתא בגמ' שם מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבווי, ע"כ. הרי טעם איסור הצלה הוא משום דאתי לכבווי. וכן כתבו התוס' בריש פירקין (ד"ה כל כתבי) דכל מה שאסור להציל בפירקין הוא מטעם שאי שרית ליה אתי לכבווי. ולכן פסק ר"ת דאם נפל דליקה בבית אחר מותר להציל הכל כיון דאז אינו בהול כל כך. [וחולק על זה הרמב"ן, שאף הוא כתב דטעם האיסור משום דילמא אתי לכבווי, וכתב "וזה סברא בלא ראי".]

ועי' בר"ן (מב: בדפי הרי"ף ד"ה והא) בשם ספר התרומה שכתב דמה שהתיר ר"ת לאחרים להציל היינו באם הי' בית חבירו סמוך לביתו וערבו דלא אתי לאחלופי ברה"ר. וכן הביא הרמב"ן (ד"ה מתני'). וכן בהג"מ (פכ"ג שבת אות מ') שכתב, "אומר ר"ת היינו דוקא שנפלה הדליקה באותו בית דאי שרית ליה אתי לכבווי אבל אם הדליקה בבית אחר מותר להציל ואפילו טובא. ואומר אני דוקא לחצר ולמבוי שסמוכים לר"ה וגם אינם מקורים בגג עליהם דמיחלף ברה"ר וגם לדידהו שהיה להם רה"ר דאורייתא ולהכי אין מצילין אלא כלי תשמישו שצריך לו לאותה שבת כדפירש רש"י אבל בבית חבירו יכול להוציא כל מה שיחפוץ ובלבד שיש עירוב לשם כיון שיש גג ועוד שאין לנו ר"ה גמורה וליכא למיגזר לאיסורא דאורייתא ולכך יציל כל מה שירצה לשם". ומשמע דעיקר טעם הגזירה משום הוצאה.

והקשה הרמב"ן (הו"ד בביאור יותר בר"ן) דכל איסור הצלה הוא משום אתי לכבווי ומ"ש לחצר ומ"ש לבית. וז"ל הרמב"ן, "וקרוב הוא לכיבווי בעיירות שאין רשות הרבים כמו ברשות הרבים גמורה". [ועוד דאפי' לשמא יוציא לרה"ר יש לחוש בבית חבירו כדמצינו בנשברה חבית בראש גגו.] וכן הקשה הטור (סי' של"ד סי"א). ולכאורה נראה דלסה"ת אין עיקר טעם האיסור משום אתי לכבווי.

ותירץ הב"ח (סק"ז) דעיקר טעם גזירת ג' סעודות (דאסור להציל יותר) הוא משום שמא יוציא לרה"ר, ואגב זה חששו גם לשמא ישכח דשבת הוא ואתי לכבווי, אבל לתוך בית מקורה דאין חשש לשמא יוציא גם לא חששו לשמא יכבה. וזהו כהמשך הגמ' לענין נשברה לו חבית בראש גגו דגזרו שלא להביא יותר כלים גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר.

ועי' באו"ה (סי' נ"ט דין מ"א הו"ד ברע"א סוסי' של"ד) שכתב, "ועתה בזמן הזה שאין לנו רה"ר גמורה אלא כרמלית וגם ליכא למיגזר אטו דאורי' אם נפלה לו דליקה בביתו בשבת יכול להציל כל דבר שלא יבא לכבות מפני שאדם בהול על ממונו". וצ"ב, דזה נראה היפך הגמ', דלהגמ' כיון דבהול על ממונו לא שרינן ליה להציל כדי שלא יבא לכבות. ודברי האו"ה מניחים שעיקר הגזירה משום הוצאה לרה"ר והיא דאין רה"ר אין לגזור. וכן הקשה עליו בנשמת אדם (סי' מו). וכתב הנשמת אדם דהאו"ה ודאי לא ראה דברי הסה"ת בפנים. ומ"מ הביאו רע"א להלכה.

ועי' בבית מאיר שהציע בדעת האו"ה דהגמ' שנקטה דעיקר האיסור משום אתי לכבווי אתי כר' יהודה שמלאכה שא"צ לגופה חייב. וכיון דלהלכה קי"ל כר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור לא חיישנן לאתי לכבווי כיון דהוי גזירה לגזירה ועיקר הטעם הוא משום הוצאה ולכן כיון דאין רה"ר הקיל בזה"ז.

ולענין מה שכתב רש"י בענין טירחא לכאורה כוונתו דנכון דאסור הצלה הוא משום אתי לכבווי, אבל מה שאסור הוא טירחא. וספר מורשת משה (סי' ק"ס) הסביר בזה דמעיקר הדין הי' מקום לאסור טירחא יתירא אלא שבמקום הפסד ממון היתירו לטרוח, אלא דאחר שיש איסור דאתי לכבווי הדר דינא דיש איסור טירחא. ולפ"ז אפשר דהיכא דאין טירחא יתירא אין איסור הצלה. והעיר בזה מדברי תוהרי"ד (ק"ז). דמשמע דהיכא דאין טירחא, כגון במצילין ספר ותיק עמו, אין איסור.

(קטו). **הצלת כתבי הקדש וקדושתם.** בענין הצלת תורה שבע"פ ותרומים בזה"ז עי' תד"ה אליבא, רמב"ם פכ"ג שבת הכ"ו, שו"ע סי' של"ד סי"ב, בעל המאור (מב: - מג. בדפי הרי"ף), רמב"ן בחי', ר"ן (מג. סוד"ה גמ'), וחזו"א (או"ח סי' ס' אות י"ג). ובענין איסור להשחית תורה שבע"פ ע"ע רמב"ם פ"ו יסודי התורה ה"ח, שו"ת באר שבע (סי' מ"ג), ושו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' י"ז). ועי' בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שע"ו).

החבורה תתקיים אי"ה בליל שני בשעה 9:25 בחדר G303
הנושא: הצלת כתבי הקדש וקדושתם (קטו).